

СИЛАБУС

Модуль 1. Основи судової медицини та криміналістики

Вибірковий компонент

освітньо-професійний рівень

перший (бакалаврський) рівень вищої
освіти

галузь знань
спеціальність
освітня кваліфікація
професійна кваліфікація
освітньо-професійна програма
форма навчання

22 «Охорона здоров'я»
227 «Фізична терапія, Ерготерапія»
бакалавр
«Фізична терапія, Ерготерапія»
«Фізична терапія, Ерготерапія»
денна

курс та семестр вивчення навчальної
дисципліни

2 курс 2 семестр

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Прізвище, ім'я, по батькові викладача (викладачів), науковий ступінь, учене звання	Черняк В.В., к.м.н., доцент; Прилуцький О.К., к.м.н., доцент; Малик Н.І., асистент Стовба В.М., асистент Щербина Т.В., асистент
Профайл викладача (викладачів)	https://pathanatomy.pdmu.edu.ua/team
Контактний телефон	560893
Е-mail:	patanatomy@pdmu.edu.ua
Сторінка кафедри на сайті ПДМУ	https://pathanatomy.pdmu.edu.ua/

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Обсяг навчальної дисципліни (модуля)

Кількість кредитів / годин – 3,0/ 90, із них:

Практичні заняття (год.) – 48

Самостійна робота (год.) – 42

Вид контролю – Залік

Ознаки навчальної дисципліни

Характер дисципліни – Вибірковий компонент
«Основи судової медицини та криміналістики»

Рік навчання - 1

Семестр – 1

Політика навчальної дисципліни

Шановні здобувачі освіти! Кафедра патологічної анатомії та судової медицини вибудовує політику навчальної дисципліни з урахуванням норм законодавства України «Про освіту», «Про вищу освіту», Статуту Полтавського державного медичного університету та наступних Положень:

Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському державному медичному університеті.

Правил внутрішнього розпорядку для студентів Полтавського державного медичного університету.

Положення про організацію та методику проведення оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Полтавському державному медичному університеті.

Положення про організацію самостійної роботи студентів в Полтавському державному медичному університеті.

З вище зазначеними Положеннями можна детально ознайомитися за посиланням:

<https://www.pdmu.edu.ua/n-process/department-npr/normativni-dokumenti>.

Загальнообов'язкові вимоги до здобувачів освіти: виконання графіку навчального процесу та вимог навчального плану, обов'язкове відвідування всіх видів занять (неприпустимість пропусків, запізнь); дотримання правил поведінки на заняттях (брати активну участь при розгляді теми, вимикати телефон під час занять, дотримуватись правил техніки безпеки та культури поведінки); підготовка до практичних занять, глибоке та всебічне оволодіння знаннями та навичками з дисципліни.

Академічна доброчесність є фундаментом сталого розвитку вищої освіти та моральним імперативом для її подальшого вдосконалення. Ми дотримуємося політики академічної доброчесності, визначеної Положенням про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти та співробітників Полтавського державного медичного університету

https://www.pdmu.edu.ua/storage/sections_nv/docs_links/Sj670MBVmC9qGVuTmHU8k9ZGKuX3DlzIwRNR8pBu.pdf

Викладачі кафедри оцінюють результати навчання прозоро та відкрито. Якщо ви не згодні з результатами оцінювання, скористайтесь рекомендаціями Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти

https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/DDgFa7zhzJAcNHnKamWyKPDd1P2msJNfrEAv36Bu.pdf

Шановні здобувачі освіти! Наша кафедра активно проваджує технології дистанційного навчання, які є актуальними в умовах карантину і воєнного часу та керується Положенням про дистанційну форму навчання в Полтавському державному медичному університеті https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/03JNND8llh5H8KhDdFbMIJPEIQnAzB7UNwxCvRGy.pdf

Кафедра заохочує здобувачів освіти додатковими балами за участь у науково-дослідницькій роботі.

Кафедра визнає результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти в порядку, визначеному Положенням про неформальну та інформальну освіту учасників освітнього процесу Полтавського державного медичного університету

https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/Naj27POg8c3ZiBAbT1czec3PYWQqO6YDuB7I2qq2.pdf

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Модуль1. Основи судової медицини та криміналістики – це спеціальна медична наука, яка вивчає і розробляє певні питання медичного, біологічного та медико-криміналістичного спрямування для запитів правової практики, правосуддя та охорони здоров'я.

Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни (міждисциплінарні зв'язки)

Вивчення Модуля 1. Основи судової медицини та криміналістики базується на знаннях, отриманих здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти при засвоєнні анатомії людини, гістології, цитології та ембріології, інтегрується

при вивченні патоморфології, патофізіології, експериментальної та клінічної фармакології з імунологією та алергологією.

Необхідні знання, уміння і навички, отримані при вивченні **Модуля 1. Основи судової медицини та криміналістики** є: потрібні здобувачам освіти при опануванні таких дисциплін як внутрішні хвороби, хірургія, травматологія та в подальшій професійній діяльності.

Мета та завдання навчальної дисципліни:

Метою вивчення навчальної дисципліни Модуля 1. Основи судової медицини та криміналістики є:

- надання здобувачам освіти комплексу сучасних знань медичного, біологічного та медико-криміналістичного характеру для вирішення питань, що виникають у практичній діяльності органів правосуддя та судочинства під час розслідування справ проти здоров'я та життя людини.

Основними завданнями вивчення дисципліни Модуль 1. Основи судової медицини та криміналістики є:

- вивчення процесуально-організаційних питань проведення судово-медичної експертизи;
- вивчення трупних явищ, як абсолютних ознак смерті та їх судово-медичне значення;
- вивчення опису тілесних ушкоджень, їх виду, характеру та механізму його виникнення, в тому числі для визначення ступеня тяжкості травм;
- вивчення методів дослідження речових доказів біологічного та медико-криміналістичного походження.

Компетентності та результати навчання згідно з освітньо-професійною програмою, формуванню яких сприяє дисципліна (інтегральна, загальні, спеціальні

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі охорони здоров'я за спеціальністю 227 «Фізична терапія, Ерготерапія», за освітньо-професійною програмою «Фізична терапія, Ерготерапія» у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов та вимог.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК	Компетентності
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК3	Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.
ЗК5	Здатність приймати обґрунтовані рішення, працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК	Компетентності
----	----------------

СК1	Навички опитування пацієнта.
СК2	Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.
СК 13	Здатність до проведення санітарно-гігієнічних і профілактичних заходів.
СК 16	Здатність до проведення експертизи працездатності.
СК 17	Здатність до ведення медичної документації.

Програмні результати навчання, формування яких сприяє вивченню модуля 1. Основи судової медицини та криміналістики

По завершенню вивчення дисципліни Модуль 1. Основи судової медицини та криміналістики здобувачі освіти повинні:

знати: основи знань щодо сучасних можливостей судово-медичної експертизи та криміналістики, структуру служби та функції її підрозділів, виконання функцій судового експерта згідно процесуального законодавства за професійним спрямуванням;

вміти: встановлення факту біологічної смерті, опису трупа на місці його виявлення, опису трупних явищ, опису тілесних ушкоджень та визначення їх виду, характеру, виявлення та опису речових доказів біологічного походження (в т.ч. за макропрепаратами, вологими препаратами, муляжами, фотоілюстраціями за темами).

Лекцій. Модуль 1. Основи судової медицини та криміналістики – не передбачено

Тематичний план семінарських занять за модулями і змістовими модулями із зазначенням основних питань, що розглядаються на семінарському занятті - навчальною програмою не передбачено

**Теми практичних занять за модулями і змістовими модулями
Модуль 1. Основи судової медицини та криміналістики**

№№/зп	Назва теми	Кількість годин
	Основи судової медицини та криміналістики	
	Змістовий модуль 1. Вступ. Поняття про судову медицину та криміналістику. Процесуально-організаційні питання проведення судово-медичної експертизи в Україні. Судово-медична танатологія.	
1.	Тема 1. Процесуально-організаційні питання проведення судово-медичної експертизи та криміналістики в Україні. Судово-медична танатологія. 1. Визначення поняття про судову медичну експертизу та основ криміналістики. Структура судово-медичної служби та складові криміналістики в Україні. 2. Об'єкти судово-медичного дослідження. 3. Етапи судово-медичного дослідження та її регламентація.	2

	4.Види експертиз та їх судово-медичне значення. 5.Класифікація смерті, відносні та абсолютні ознаки смерті. 6.Танатологія та її види, поняття про танатогенез, швидка та агональна смерть, діагностичні та морфологічні особливості. 7.Трупні явища: ранні та пізні. Ранні трупні явища: трупні плями, стадії та методи дослідження трупних плям та їх судово-медичне значення. 8.Судово-медичне значення трупного висихання, трупного залякання, трупного охолодження та аутолізу. 9.Пізні трупні явища. Руйнівні: гниття, етапи та ознаки гниття. 10.Пізні зберігаючі трупні явища: муміфікація, жировіск, торф'яне дублення, умови їх виникнення та судово-медичне значення.	
2.	Тема 2. Основи криміналістики та поняття про балістичну експертизу. 1.Поняття про криміналістику, завдання,структура. 2.Криміналістична техніка, тактика та методика. 3.Поняття про розкриття і розслідування злочинів; 4.Зв'язок криміналістики із суміжними галузями та методи дослідження речових доказів.	2
3.	Тема 3. Експертне дослідження слідів людини та тварини. 1.Експертиза слідів босих ніг та слідів взуття людини. 2.Експертиза слідів тварин, сліди ніг (лап, кпит, підков) та зубів тварин. 3.Експертиза слідів губ людини, вушних раковин людини, шкірного покриву голови людини. 4. Особливості встановлення механізму та методика дослідження утворення ґрунтових нашарувань на предметах одягу та взуття.	2
4.	Тема 4. Ідентифікаційні дослідження невідомих осіб. Особливості дактилоскопії. 1.Поняття ідентифікованого та ідентифікуючого об'єктів. 2. Ідентифікаційні ознаки зубів людини, шкіри губ, вуха, лінії зросту волосся, ділянок шкіри тулуба та відображення їх в слідах. 3. Експертиза шкірного покриву голови людини. 4. Особливості ідентифікації за слідами шкіри, що не має папілярних узорів. 5. Особливості дослідження трупів невідомих осіб /антропометрія, словесний портрет, особливі ознаки,	2

	дактилоскопія, зубна формула тощо/, розчленованих, скелетованих трупів та кісткових залишків.	
5.	Тема 5. Ідентифікаційні дослідження знарядь травми і залишених ними слідів. 1.Експертні можливості при проведенні експертизи у випадках ушкоджень тупими твердими, гострими предметами, вогнепальною зброєю, технічним струмом. 2.Загальні та особисті ідентифікаційні ознаки підошви стопи людини. 3. Поняття трасологічної ідентифікації. 4. Виявлення, фіксація та вилучення слідів на місці події. 5.Ідентифікація взуття за слідами підошви. Встановлення належності взуття певній особі.	2
6.	Тема 6. Особливості судово-медичного дослідження транспортної травми. Поняття про транспортно-трасологічні дослідження. 1.Завдання та об'єкт транспортно-трасологічної експертизи. 2. Схема ДТП та поняття про слідоутворюючі об'єкти. 3.Методи транспортно-трасологічних досліджень. 4. Експертне та судово-медичне значення транспортно-трасологічних досліджень.	2
7.	Тема 7. Огляд трупа на місці події. Принцип складання «Протоколу огляду трупа на місці його виявлення». 1.Огляд трупа на місці події. Виявлення, фіксація, методи та стадії огляду трупа, алгоритми опису трупа, одягу, речових доказів біологічного походження, складання «Протоколу огляду трупа на місці його виявлення». 2.Особливості дослідження трупів невідомих осіб /антропометрія, словесний портрет, особливі ознаки, дактилоскопія, зубна формула тощо/, розчленованих, скелетованих трупів та кісткових залишків. 3.Особливості дослідження об'єктів біологічного походження та методів судово-медичної криміналістики.	2
8.	Тема 8. Судово- медичний розтин трупа. Визначення давності настання смерті. 1.Судово-медична експертиза трупа, категорії трупів, які підлягають судово-медичній експертизі /дослідженню/. 2.Загальні відомості, порядок проведення, зовнішнє та внутрішнє дослідження, 3. Етапи розтину, визначення давності настання смерті	2

	за трупними явищами. 4.Основні методи розтину трупа. Методи проведення серединного розрізу при розтині трупа.	
9.	Тема 9. Судово-медична експертиза у випадку наглої смерті. Самостійний розтин трупа. 1.Поняття про наглу смерть та її фактори ризику. 2.Особливості дослідження трупів та діагностика наглої смерті при захворюваннях серцево-судинної системи, органів дихання, травлення, центральної нервової, сечостатевої систем; при вагітності, під час пологів, від інфекційних захворювань. 3.Раптова смерть у дитячому віці: основні причини, діагностика; синдром раптової дитячої смерті. 4.Раптова смерть за особливих обставин.	2
10.	Тема 10. Судово-медична експертиза новонароджених. Активне та пасивне дітовбивство. 1.Особливості судово-медичної експертизи /дослідження/ та техніки розтину трупів новонароджених. 2.Встановлення новонародженості, доношеності, зрілості, живонародженості, життєздатності та довготривалості життя після пологів. 3.Причини смерті плода і новонародженого. 4. Дітовбивство: активне та пасивне.	2
	Змістовий модуль 2. Судово-медична експертиза потерпілих, звинувачуваних та інших осіб. Визначення ступеня тяжкості тілесного ушкодження. Судово-медична експертиза при спірних статевих станах і статевих злочинах.	
11.	Тема 11. Особливості проведення експертизи потерпілих, звинувачуваних та інших осіб. 1.Приводи до судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачуваних та інших осіб, її організація, особливості проведення і документація. 2.Судово-медична експертиза з приводу наявності на потерпілому тілесних ушкоджень. Визначення видів пошкоджень, давності нанесення та ступеня їх тяжкості. 3.Юридична класифікація тілесних ушкоджень за ступенем їх тяжкості відповідно до КК України. Критерії тяжкості тілесних ушкоджень відповідно до діючих "Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень". 4.Тяжкі тілесні ушкодження. 5.Ушкодження середньої тяжкості. 6.Легкі тілесні ушкодження. Побой, мордування,	2

	мучення. 7.Експертиза стану здоров'я: симуляція, агравація, дисимуляція, штучні хвороби, самоушкодження/калічення членів.	
	Змістовий модуль 3. Загальні відомості про отрути, механізм їх дії та основи судово-медичної діагностики отруєнь.	
12.	Тема 12. Загальні відомості про отрути, механізм їх дії та основи судово-медичної діагностики отруєнь. Судово-медична експертиза гострого алкогольного отруєння. 1.Умови дії отрут. Перебіг отруєнь. 2.Особливості огляду місця події при підозрі на смерть від отруєння. 3.Вимоги до судово-медичного дослідження трупа у разі підозри на отруєння, судово-медичний розтин трупа, судово-токсикологічне дослідження, правила вилучення органів і тканин трупа для лабораторних досліджень. 4.Класифікація отрут.Отруєння етиловим спиртом: його дія на організм. 5.Токсикокінетика, генез смерті при гострому алкогольному отруєнні.Кількісне визначення алкоголю в крові та сечі, методи дослідження. 6.Судово-медична діагностика смерті від алкогольної інтоксикації.	2
13.	Тема 13. Судово-медична експертиза ушкоджень від дії крайніх температур. 1.Місцева та загальна дія високої температури. Опіки, які спричинені різними чинниками, їх морфологічна характеристика. 2.Особливості експертизи обгорілих трупів, визначення зажиттєвості потрапляння тіла в полум'я. 3.Загальна дія високої температури на організм. Тепловий та сонячний удари. Особливості діагностики. 4.Загальна та місцева дія низької температури. 5. Смерть від переохолодження організму та його ознаки на трупі. 6.Умови, які спричиняють смерть від переохолодження, генез смерті.	2
14.	Тема 14. Судово-медична експертиза ушкоджень від дії технічної та атмосферної електрики. 1.Судово-медична експертиза смерті від дії технічного електричного струму. 2. Механізм дії технічного електричного струму на організм людини.	2

	3.Умови, які впливають на наслідки електротравми. Генез смерті при електротравмі. 4. Особливості огляду місця події при електротравмі. 5.Електрична мітка входу та виходу струму з організму; інші ознаки дії струму. Лабораторні методи дослідження електромітки. 6.Ушкодження атмосферною електрикою, причини смерті.	
15.	Тема 15. Судово-медична експертиза механічної асфіксії. Странгуляційна механічна асфіксія. 1.Поняття про гіпоксію, асфіксію та механічну асфіксію. 2.Клінічна картина вмирання при асфіксії, стадії перебігу. Післяасфіктичний період. 3.Загальноасфіктичні ознаки. Класифікація механічної асфіксії. 4.Странгуляційна механічна асфіксія: повішення, зашморги, їх види та варіанти накладання. 5.Генез смерті при повішенні, діагностика смерті від повішення; видові ознаки, ознаки зажиттєвості та післясмертності, встановлення механізму виникнення ушкоджень на тілі. 6.Задусення петлею, видові ознаки, особливості ходу странгуляційної борозни. Ознаки боротьби та самооборони. 7.Задусення руками, морфологічні ознаки та видові ознаки.	2
16.	Тема 16. Судово-медична експертиза аспіраційної, обтураційної, компресійної механічної асфіксії. Судово-медична експертиза при утопленні. 1.Асфіксія від попадання сторонніх предметів, рідини та блювотних мас у дихальні шляхи. 2.Видові ознаки аспіраційної, обтураційної, компресійної асфіксії: 3.Стиснення грудей і живота, генез смерті. Видові та морфологічні ознаки цього виду асфіксії, асфіксія в обмеженому (закритому просторі). 4.Утоплення: механізм смерті, видові ознаки. 5. Ознаки перебування трупа у воді та методи дослідження при діагностиці утоплення та ушкодження на трупі, який перебував у воді.	4
	Змістовий модуль 4. Загальні питання судово-медичної травматології. Судово-медична експертиза ушкоджень від дії механічних чинників. Судово-медична експертиза ушкоджень тупими та гострими предметами.	2

17.	Тема 17. Загальні питання судово-медичної травматології. Ушкодження тупими предметами. 1.Причин визначення поняття "травма", "ушкодження". Ушкодження тупими предметами, їх класифікація. 2.Загальні відомості про ушкодження тупими предметами. Механізм дії тупих предметів та характер ушкоджень, які виникають від їх дії. 3.Садна, синці їх морфологічна характеристика та судово-медичне значення 4. Особливості ран від дії тупих предметів, їх видові ознаки, переломи кісток скелету, черепа. 5.Особливості ушкоджень частинами тіла людини, тварин та особливості судово-медичного дослідження ушкоджень, які виникають при падінні з висоти.	4
18.	Тема 18. Особливості судово-медичного дослідження ушкоджень гострими предметами. 1.Види гострих предметів, механізми виникнення ушкодження. 2.Морфологічні особливості різаних, колотих, колото-різаних, рубаних та пиляних ран, в тому числі особливості ушкоджень гострими предметами в різних ділянках тіла. 3.Особливості ушкоджень, заподіяних власною та сторонньою рукою. Питання, які виникають при судово-медичному дослідженні ушкоджень гострими предметами. 4.Методи визначення зажиттєвості та давності спричинення ушкоджень.	2
19.	Тема 19. Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень. 1.Поняття про вогнепальні ушкодження, класифікація вогнепальної зброї, її види. 2.Ознаки та варіанти пострілу впритул. Значення відбитка дульного зрізу та механізм його утворення. 3.Постріл на близькій відстані, його ознаки. 4.Постріл на неблизькій відстані, його ознаки. 5.Ушкодження з мисливської зброї, з газової зброї, ушкодження від гранат, запалів, мін, снарядів, вибухових речовин.	2
20.	Тема 20. Складання Акту судово-медичного дослідження трупа та формулювання судово-медичного діагнозу. 1.Особливості проведення та судово-медичне значення аналізу виявлених діагностичних ознак при вирішенні експертних питань та формулюванні судово-медичного діагнозу.	4

	2.Документація, яку складають при судово-медичній експертизі (дослідженні) трупів.	
21	Залік	2
	Разом	48

Самостійна робота

№№/зп	Назва теми	Кількість годин
1.	Опрацювання тем, що не входять до плану аудиторних занять	6
1.	Особливості судово-медичної діагностики отруєнь. Загальні питання судово-медичної токсикології. Отруєння різними групами отрут. 1.Особливості судово-медичної діагностики отруєнь. 2.Судово-медична діагностика внаслідок дії місцеводеструючих, кров'яних, деструктивних, функціональних отрут та від наркотичних речовин. 3.Значення судово-токсикологічного дослідження у випадках смерті від отруєнь.	10,5
2.	СМЕ кататравми. Судово-медична експертиза транспортної травми. 1.Поняття про кататравму (падіння з висоти). 2.Особливості падіння та механізму ушкоджень при падінні з висоти та на площину. 3.Ушкодження внутрішніх органів при кататравмі. 4.Поняття про транспортну травму, її види, механізми транспортної травми. 5.Специфічні, характерні, нехарактерні ушкодження автомобільної травми.	12,5
3.	Судово-медична експертиза спірних статевих станів та статевих злочинів. 1.Експертиза статевих станів (гермафродитизм, статева зрілість). Встановлення статевої зрілості осіб жіночої та чоловічої статі. 2.Встановлення здатності до статевих зносин і до запліднення (статеві-репродуктивної здатності). 3.Встановлення характеру та механізму виникнення ушкодження при скоєнні насильницького статевих акту (експертиза з приводу зґвалтувань). 4.Встановлення вагітності та минулих пологів, Встановлення зв'язку переривання вагітності з травмою, встановлення штучного переривання вагітності (експертиза кримінального абортів).	4,5

	5.Встановлення ознак розбещення. Встановлення ознак, які можуть свідчити про насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (про скоєння насильницького акту мужолозтва). 6. Виявлення у осіб чоловічої статі ознак, які можуть бути використані при встановленні факту насильницького статевого акту. Встановлення венеричного захворювання.	
4.	Складання «Акт судово-медичного дослідження (обстеження) трупа, «Висновок експерта», формулювання та обґрунтування судово-медичного діагнозу. 1.Принципи та етапи «Акт судово-медичного дослідження (обстеження)» та «Висновок експерта». 2.Обґрунтування судово-медичного діагнозу, висновків, заключення та відповідей на питання при проведенні дослідження (обстеження) об'єктів судово-медичного дослідження.	10,5
	Підготовка до заліку	4
	Разом	42

8. Індивідуальні завдання: робочою програмою не передбачені.

9. Перелік теоретичних питань для підготовки студентів до залікового заняття.

- 1.Судова медицина як наука та криміналістику, судово-медична експертиза, експерт, судово-медичний експерт, лікар-експерт. Права, обов'язки та відповідальність судово-медичного експерта та лікаря-експерта при виконанні експертних функцій.
- 2.Організація судово-медичної служби на Україні, види та порядок її виконання, структура бюро СМЕ, відділи та відділення, принцип інстанційності. Роль судово-медичної експертизи в роботі органів правосуддя та охорони здоров'я.
3. Основні етапи розвитку судової медицини. Внесок видатних вчених (П.А.Мінакова, С.О.Громова, Н.С.Бокаріуса, М. І. Райського, М. В. Попова, Ю.С.Сапожникова) в розвиток судової медицини.
- 4.Об'єкти судово-медичної експертизи. Види експертиз. Вимоги до документації.
- 5.Трупи, які підлягають судово-медичному дослідженню. Відмінність судово-медичного дослідження від патологоанатомічного.
6. Судово-медична класифікація смерті. Насильна смерть та її роди. Роль судово-медичного експерта в визначенні роду насильної смерті.
- 7.Використання органів та тканин від трупу людини для трансплантації, правові та медичні аспекти пересадки внутрішніх органів.
8. Філософські визначення: життя та смерті. Клінічна та біологічна смерть, їх діагностика. Судово-медичне значення відносних та абсолютних ознак смерті.
9. Трупні явища: ранні та пізні. Поняття про супраівітальні реакції. Визначення давності настання смерті за трупними явищами.

10. Трупні плями та їх судово-медичне значення.
Трупне залякання: строки його виникнення та розвитку в залежності від ряду умов. Його значення для визначення часу настання смерті.
11. Трупне охолодження та явище трупного висихання. Їх значення в судово-медичній практиці, аутоліз.
12. Пізні трупні явища: руйнівні та зберігаючі. Трупне гниття, його розвиток та судово - медичне значення.
13. Пізні трупні явища, види природної консервації трупу (зберігаючі) та їх судово – медичне значення: муміфікація, жировіск, торфяне дублення.
14. Судово – медичні показники визначення давнини настання смерті.
15. Судово-медичний розтин трупа, етапи розтину. Особливості дослідження трупів невідомих осіб.
16. Огляд трупа на місці його виявлення та участь лікаря-судово-медичного експертата лікаря-експерта в слідчих діях, вилучення речових доказів біологічного походження. Складання «Протоколу огляду трупа на місці його виявлення». Роль лікаря – спеціаліста в огляді трупу на місці його знаходження.
17. Раптова смерть. Визначення поняття, медико – соціальне значення і причини. Значення факторів розвитку раптової смерті.
18. Судово-медична експертиза трупів новонароджених. Судово-медичне значення та експертне значення ознак новонародженості, доношеності (зрілості), живо-мертвонародженості, життєздатності.
19. Визначення терміну "дітовобивство" (активне, пасивне), ознаки новонародженої дитини.
20. Судово-медична експертиза потерпілих, звинувачувальних та інших осіб. Встановлення ступеня важкості тілесних ушкоджень, стану здоров'я та віку. Критерії для тяжкого тілесного ушкодження, середньої важкості та легкого тілесного ушкодження.
21. Юридична класифікація тілесних ушкоджень згідно з КК України. Тяжкі тілесні ушкодження. Небезпечні для життя в момент виникнення тяжкі тілесні ушкодження.
22. Приводи до судово - медичного огляду живих осіб, організація, методи і документація цих видів експертизи. Визначення понять "симуляція", "агравация", "дисимуляція", "калічення членів". Особливості судово - медичної експертизи при вказаних станах та їх діагностика.
23. Експертиза статевих станів (гермафродитизм, статева зрілість, статевопродуктивна здатність) та згвалтування. Кримінальний аборт. Ознаки та методи виявлення абортів, який був у минулому.
24. Судово-медичне значення "отрута". Умови дії отрути. Класифікація отрут і отруєнь.
25. Отруєння корозивними отрутами - кислотами та лугами.
26. Деструктивні отрути. Отруєння солями ртуті
27. Судово - медична діагностика отруєнь отрутами, що утворюють метгемоглобін.
28. Судово - медична діагностика отруєнь, окисом вуглецю.
29. Отруєння миш'яком, таллієм.
30. Отруєння снодійними препаратами.

31. Отруєння етиловим алкоголем та його сурогатами.
32. Отруєння органічним та неорганічними, сполуками фосфору.
33. Функціональні отрути. Отруєння ціаністими сполуками.
34. Отруєння стріхніном, атропіном.
35. Отруєння наркотичними отрутами (морфін, героїн, опій, кокаїн, та інші).
36. Правила вилучення внутрішніх органів для судово - токсикологічного дослідження та оцінка їх результатів.
37. Поняття "травма". Класифікація ушкоджень, види травматизму. Питання, які вирішуються при механічній травмі. Судово-медична експертиза ушкоджень тупими предметами. Класифікація тупих предметів за призначенням (класифікація М.І. Авдєєва), та за характером травмуючої поверхні (А.І. Муханова, 1974,1988).
38. Садна, синці. Їх судово-медичне значення.
39. Характер переломів плоских та трубчастих кісток, які виникли від дії тупих предметів та їх судово-медичне значення.
- 40.Забиті рани, їх характер в залежності від виду тупого предмету та локалізації.
- 41.Особливості ушкоджень при падінні тіла.
42. Методи встановлення зажиттєвості і давнини виникнення ушкоджень.
- 43.Судово-медична експертиза ушкоджень гострими предметами. Різані рани, особливості нанесення власною та сторонньою рукою. Колоті та колото-різані рани. Характер цих ран, які виникли від дії своєї та сторонньої руки. Рубані і різані рани, їх характер в залежності від роду насильної смерті.
44. Питання, які вирішуються при судово-медичній експертизі різаних, колотих, колото-різаних та рубаних ран.
45. Класифікація автотравми. Ушкодження, які виникають при різних видах автомобільної травми. Особливості ушкоджень при рейковій травмі.
- 46.Класифікація ручної, стрілецької вогнепальної зброї. Устрій патрону. Кінетична енергія кулі. Дистанції пострілу та видові ознаки для кожної із них.
- 47.Вхідний та вихідний кульові отвори при пострілі впритул. Особливості ранового каналу при пострілі впритул. Значення відбитку дульного зрізу.
48. Ушкодження при пострілі холостими патронами та в випадках вибуху мін, запалів, снарядів.
- 49.Особливості вхідного та вихідного кульових отворів при близькій дистанції пострілу.
50. Особливості кульових ушкоджень плоских та трубчастих кісток. Визначення напряму ранового каналу та послідовності пострілів.
- 51.Механізм дії кулі на тіло людини в залежності від її кінетичної енергії (пояси дії кулі). Гідродинамічна дія кулі.
52. Діагностика вхідного і вихідного кульових отворів при неблизькій відстані пострілу, механізм їх виникнення.
53. Ушкодження дробом, визначення відстані пострілу в випадках дробових ушкоджень.
54. Значення лабораторних методів досліджень при експертизі вогнепальних ушкоджень.
55. Асфіксія, визначення механічної асфіксії та класифікація її видів, зажиттєвий перебіг асфіксії.

56. Загально-асфіктичні ознаки та їх судово -медичне значення.
57. Странгуляційна асфіксія, видові ознаки.
- 58.Повішення, задушення петлею.
- 59.Смерть від механічної асфіксії в результаті задушення руками та закриття отворів рота і носа.
- 60.Діагностика смерті від механічної асфіксії в результаті потрапляння сторонніх предметів і блювотних мас в дихальні шляхи. Показники їх зажиттєвого потрапляння.
- 61.Смерть від механічної асфіксії в результаті здавлювання (стискання) грудей і живота.
- 62.Судово - медична діагностика смерті від утоплення.
- 63.Ознаки утоплення, ознаки перебування у воді.
64. Судово - медична діагностика смерті від дії технічної електрики.
65. Судово-медична експертиза смерті від дії атмосферної електрики.
66. Смерть від дії високої температури. Визначення зажиттєвого потрапляння тіла людини в вогонь.
67. Судово-медична діагностика смерті від переохолодження. Правила дослідження замерзлих трупів.
68. Поняття "речові докази", значення речових доказів при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я людини. Правила вилучення та направлення на дослідження. Установи, які проводять експертизу речових доказів біологічного походження.
69. Основні питання, які вирішуються при дослідженні крові та інших біологічних рідин.
70. Експертиза слідів зубів, губ, вушних раковин та шкірного покриву голови людини.
- 71.Визначення групової приналежності крові. Судово - медична оцінка результатів дослідження.
72. Сліди ніг (лап, корит, підков) та зубів тварин. Визначення видової приналежності крові.
- 73.Дослідження волосся. Питання, які вирішуються при експертизі даного об'єкту.
- 74.Методи дослідження сім'яної рідини та плям сперми.
- 75.Сучасні медико-криміналістичні методи дослідження, які використовуються в судово-медичній експертизі.
76. Ідентифікаційні дослідження знарядь травми, поняття про трасологічні експертизи.
77. Ідентифікаційні дослідження за кістковими залишками і кістками черепа.
78. Встановлення механізму утворення та методика дослідження утворення ґрунтових нашарувань на предметах одягу та взуття.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

Система поточного та підсумкового контролю

Контрольні заходи оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти включають поточний контроль знань, умінь і навичок.

Контрольні заходи базуються на принципах: відповідності стандартам вищої освіти; використання стандартизованої та уніфікованої системи

діагностики, спрямованої на застосування знань; визначеності критеріїв оцінювання; об'єктивності та прозорості технології контролю.

Науково-педагогічний працівник обов'язково оцінює успішність здобувача вищої освіти на кожному занятті за чотирибальною (традиційною) шкалою. Критерії оцінювання визначені робочою навчальною програмою з дисципліни М1. «Основи судової медицини та криміналістики», яка затверджена на вченій раді факультету міжнародного ПДМУ.

Оцінка успішності є інтегрованою (оцінюються всі види роботи здобувачів освіти як під час підготовки до заняття, так і під час заняття) за критеріями, які доводяться до їх відома на початку вивчення дисципліни. Конвертація поточної оцінки, виставленої за традиційною 4-бальною шкалою, в багатобальну на кожному занятті не проводиться.

Критерії оцінювання знань здобувачів освіти:

За 4 бальною шкалою	Оцінка в ЕКТС	Критерії оцінювання
5 відмінно	A	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили, володіє не менш ніж 90% знань з теми як під час опитування, так і усіх видів контролю.
4 добре	B	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартизованих ситуаціях, самостійно виправляє помилки, кількість яких незначна, володіє не менш ніж 85% знань з теми як під час опитування, так і усіх видів контролю.
	C	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом науково-педагогічного працівника, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок, володіє не менш ніж 75% знань з теми як під час опитування, так і усіх видів контролю.
3 задовільно	D	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою науково-педагогічного працівника може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. Володіє не менш ніж 65% знань з теми як під час опитування, так і усіх видів контролю.
	E	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні. Володіє не менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, так і усіх видів контролю.
2 незадовільно	FX	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу. Володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, так і усіх видів контролю.
	F	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, так і усіх видів контролю.

Залік проводиться на останньому практичному занятті за результатами поточного оцінювання. Цей вид підсумкового контролю не передбачає ніяких додаткових письмових робіт чи тестування на останньому занятті.

Умовою отримання заліку є:

- відпрацювання всіх пропущених аудиторних занять;
- середня поточна оцінка з дисципліни не нижче «3,00»;
- складання «Акт судово-медичного дослідження (обстеження) трупа»

Результат навчання оцінюється за двобальною шкалою (зараховано/не зараховано) та багатобальною шкалою. Середня оцінка за поточну діяльність конвертується у бали за 200-бальною шкалою, відповідно до таблиці перерахунку.

Максимальна кількість балів, яку може отримати студент з дисципліни – 200. Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент – 122.

Результати навчання – «середня оцінка з дисципліни» і «бали», які отримав здобувач вищої освіти, мають бути внесені в академічний журнал. У разі виконання студентом умов отримання заліку, викладач виставляє у залікову відомість «зараховано» і кількість балів, яку набрав студент за дисципліну.

У випадку, коли середня оцінка за дисципліну нижче «3,0», студент не отримує залік. Викладач вносить у першу залікову відомість «не зараховано» і кількість балів, яку набрав студент за дисципліну. Викладач здає відомість у деканат в день останнього заняття. Здобувачі освіти, які мають середню поточну оцінку з дисципліни нижче ніж «3», повинні ліквідувати академічну заборгованість до початку наступного семестру, в іншому випадку здобувач вищої освіти може бути відрахований, як такий що не виконав навчальний план.

Уніфікована таблиця відповідності балів за поточну успішність, балам за ПМК, екзамен, та традиційній чотирьохбальній оцінці

Середній бал за поточну успішність (А)	Бали за поточну успішність з модуля (А*24)	Бали за ПМК з модуля. (А*16)	Бали за модуль та/або екзамен (А*24 + А*16)	Категорія ЄКТС	За 4-бальною шкалою
1	2	3	4	5	6
2	48	32	80	F FX	2 незадовільно
2,1	50	34	84		
2,15	52	34	86		
2,2	53	35	88		
2,25	54	36	90		
2,3	55	37	92		
2,35	56	38	94		
2,4	58	38	96		
2,45	59	39	98		
2,5	60	40	100		
2,55	61	41	102		
2,6	62	42	104		
2,65	64	42	106		
2,7	65	43	108		
2,75	66	44	110		
2,8	67	45	112		
2,85	68	46	114		
2,9	70	46	116		

2,95	71	47	118			
3	72	50	122	E	3 задовільно	
3,05	73	50	123			
3,1	74	50	124			
3,15	76	50	126			
3,2	77	51	128			
3,25	78	52	130			
3,3	79	53	132	D		
3,35	80	54	134			
3,4	82	54	136			
3,45	83	55	138			
3,5	84	56	140			
3,55	85	57	142	C	4 добре	
3,6	86	58	144			
3,65	88	58	146			
3,7	89	59	148			
3,75	90	60	150			
3,8	91	61	152	C	4 добре	
3,85	92	62	154			
3,9	94	62	156			
3,95	95	63	158			
4	96	64	160			
4,05	97	65	162	B		
4,1	98	66	164			
4,15	100	66	166			
4,2	101	67	168			
4,25	102	68	170			
4,3	103	69	172			
4,35	104	70	174			
4,4	106	70	176			
4,45	107	71	178			
4,5	108	72	180			
4,55	109	73	182	A		5 відмінно
4,6	110	74	184			
4,65	112	74	186			
4,7	113	75	188			
4,75	114	76	190			
4,8	115	77	192			
4,85	116	78	194			
4,9	118	78	196			
4,95	119	79	198			
5	120	80	200			

Методи навчання

- вербальні (пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж)
- наочні (спостереження, ілюстрація, презентація)
- практичні (тракувати та описувати зміни в органах, тракувати та описувати мікроскопічні та макроскопічні зміни в органах при різних захворюваннях)
- пояснювально-ілюстративний або інформаційно-рецептивний (предявлення готової інформації науково-педагогічним працівником та її засвоєння здобувачами освіти)

- тематичні дискусії
- аналіз конкретних ситуацій
- частково-пошукові, дослідницькі методи.

Методи контролю.

Види контролю

Залікове заняття слугує для перевірки й оцінювання знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни.

- відвідали всі лекції та практичні заняття (або відпрацювали пропущені лекції та практичні заняття у встановленому порядку); і набрали суму балів, не меншу за мінімальну;

- опанували навички:

- виявлення, опис, методи дослідження трупних явищ та давність настання смерті;

- засвоїли алгоритми опису тілесних ушкоджень від дії різноманітних чинників, їх вид, характер, механізм нанесення, давність, ступінь тяжкості,

- навчилися складати та трактувати результати судово-медичного дослідження (обстеження) за даними судово-медичної документації: «Протокол огляду трупа на місці його виявлення», «Акт судово-медичного дослідження (обстеження)» або «Висновок експерта»;

Під час залікового заняття здобувачі вищої освіти складають:

А) усно відповідають на 1 питання;

Б) виконують практично орієнтоване завдання: опис макропрепарату або вологого препарату, з метою відстеження алгоритмів опису, діагностики виду, характеру та механізму виникнення ушкоджень.

Методичне забезпечення

1. Силабус з дисципліни

2. Плани практичних занять та самостійної роботи студентів

4. Мультимедійний супровід практичних занять за окремими темами

5. Макропрепарати, вологі препарати, муляжі, фотоілюстрації

6. Навчальні посібники: «Атлас ушкоджень та їх морфологічні особливості при проведенні судово-медичних досліджень», «Основи судової медицини».

7. Зразки «Акт судово-медичного дослідження (обстеження)», «Висновок експерта»

Рекомендована література

Базова

1. Судова медицина. Б.В. Михайличенко, В.А. Шевчук, С.С. Бондар, І.А. Федотова, А.М. Біляков.. – Підручник за редакцією проф. Б.В. Михайличенка., п'яте видання – Київ, ВСВ „Медицина”, 2018. – 447 С.

2. Основи судової медицини: навчальний посібник./ В.В. Черняк, І.І. Старченко, Б.М. Филенко, Г.М.. – Львів: Видавництво «Магнолія 2006», 2021. – 222с.

2. Допоміжна

1. Атлас ушкоджень та їх морфологічні особливості при проведенні судово-медичних досліджень / В.В. Черняк, І.І. Старченко, Є.Я. Костенко, А.Г. Нікіфоров, Б.М. Филенко, Г.М. Мустафіна. – Вінниця : Нова книга, 2021. – 120с.

2. Методичні вказівки для самостійної роботи здобувачів вищої освіти до практичного заняття та на занятті з дисципліни «Судова медицина. Медичне право України» (Модуль 1. «Судова медицина») : навч.-метод. посіб. / В. В. Черняк, І. І. Старченко, Б. М. Филенко, Н. В. Ройко. – Полтава : ПДМУ, 2023. – 120с

3. Оцінка тілесних ушкоджень як доказів неналежного поводження і катувань у відповідності до «Стамбульського протоколу», «Стамбульської конвенції» і «Римського статуту»:навчальний посібник із змінами та доповненнями. – Вінниця : ТВОРИ, 2024. –.131с.

Інформаційні ресурси

<http://library.med.utah.edu/WebPath/webpath.html>

<http://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/36>

Розробники:

Черняк В.В. – доцент, к.мед.н.,

Филенко І.І. – доцент, к.мед.н.,

Ройко Н.В. – доцент, к.мед.н.,